

More Than Meets the Eye by Poet Kai Nieminen (in Finnish)

Vapautuneet varjot

Työpöytäni edessä riippuu lina Heiskasen puupiirros, jonka sain tyttäreltäni 50-vuotispäivänäni. Tuijottelen sitä usein pohtiessani sopivaa sanaa tai ilmaisua kulloinkin tekeillä olevaan kirjoitustyöhöni. Vedos on tasapainoinen, jollakin tavoin esittävä, jollakin tavoin abstrakti arkkitehtoninen sommitelma. Siinä on tummuva tilanne, jossa muutamassa kohden hohtaa himmeä valo. Taiteilija tuntuu kuvaavan valon ja hämärän liukuvaa rajapintaa. Viime aikoina hän on omaksunut vielä abstraktimman lähestymistavan: hän on paneutunut tutkimaan varjoja irrotettuina alkuperäisistä yhteyksistään.

Mitä oikeastaan mietimme, kun puhumme varjosta? Onko valo meistä alkuperäinen entiteetti ja varjo valon puuttumista? Vai onko varjo luontainen tila, johon valo luo kontrasteja, ylimääräisiä tehoja? Pohdin sitä aikoinaan runokokoelmassani Keinuva maa (Tammi 1989):

Jos haluaa kuvata kuutamon,

ei auta piirtää kuuta:

kuu on valkea pyörylä.

Se mikä jää varjoon

tekee valosta kuutamon.

Kuutamolla olennot katoavat, niiden varjot heräävät henkiin ja alkavat liikkua vaivihkaa, sulautua yhteen, erota toisistaan. Pimeää tietä reunustavat hahmot häämöttävät kaikki erisävyisinä varjoina: ojassa kiiluva vesi, penkereen kasvit, pensaat, puut, niityt. Kun pimeyden halki johtava tie valaistetaan katulampuin, muu katoaa: pimeys korostuu, näemme vain valon ja pimeyden ja sysimustat kaksiulotteiset varjot: oman varjomme, lyhtypylväiden varjot. Minne muut hahmot katoavat? Ne elävät omaa elämäänsä omissa varjomaailmassaan.

Jonkun mielestä suomen sana varjo saattaa kuulostaa synkähköltä. Usein assosioimme sen auringonvaloon ja sen puutteeseen. Meillä ei juuri ole sellaisia hehkuvan aurinkoisia päiviä jolloin olisi pysyteltävä varjossa, päinvastoin toivomme enemmän aurinkoisia päiviä. Samassa Keinuva maa -kokoelmassa julkaisin runon sokeasta nautinnonhalusta:

Kun varjon päälle puhutaan valo

ei yötä koskaan tullutkaan,

lapset jatkavat leikkejään
ja äidit seinänvieruspenkeillään
ja isät riippumatoissaan
nauttivat olostaan. Koko talo
unohtuu kesään ikuiseen,
kun varjot puheiden takana
versovat kukkina, pensaina,
ruohona maassa, puiden lehtinä
– kaikki peittyi vihreyteen
eikä kukaan huomaa, että
valo kirkastuu yhä.

Jotkut kertovat öisin nähneensä
valonhehkuisia hahmoja,
jotka kuulemma kuiskivat raukeina:
"Kun olisi aina kesä ja pyhä."

lina Heiskasen uusissa töissä varjot ovat päässeet vapaiksi, alkaneet liikkua, sulautua toisiinsa. Ne tuntuvat keskustelevan keskenään. Ne eivät kiistä alkuperäänsä, ne eivät esitä alkuperäänsä: ne ovat vapaita eivätkä enää piittaa alkuperästään. Jos niillä on ääni, se on alkuperäisestä äänestä irtautunut, vapaana poukkoileva kaiku. On olemassa satuja, kertomuksia, allegorioita, fantasioita kapinoivista varjoista. Nämä varjot eivät kapinoi, niiden ei tarvitse, ne ovat jo.

Jos kuva esittäisi kappaleen, joka langettaa varjon, kiinnittäisimme huomion siihen. Alistaisimme varjon sille, jota pidämme ainoana näkyvänä todellisuutena, vaikka varjoilla on oma laajempi todellisuutensa, maailma joka on enemmän kuin minkä huomaamme. Vapaat varjot ovat hahmoja ja muotoja, mutta myös viittauksia johonkin, joka ei heti osu silmään. Kun ne leikkivät keskenään, leikkivätkö ne myös meidän kanssamme?